

Nová přednostka Okresního úřadu Břeclav ing. Hana Ondrušková

Dnem 1. června 1997 byla po úspěšném konkursním řízení jmenována do funkce přednosty Okresního úřadu Břeclav Ing. Hana Ondrušková, která byla pověřena řízením okresního úřadu již od 1. ledna 1997.

Ing. Hana Ondrušková bydlí v Mikulově, avšak pochází z Vyššího Brodu v Čechách. Narodila se 10. května 1956 v Českých Budějovicích. Po ukončení základní školy ve Vyšším Brodě absolvovala v letech 1971 - 1975 gymnázium v České Krumlově a v letech 1975 - 1979 studovala na národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze obor finance a úvěr. Jako čerstvá absolventka se díky sňatku s mikulovským rodákem a spolužákem ing. Mílošem Ondruškem ocitla v Mikulově. Tam nastoupila do svého prvního místa v mikulovském závodu První brněnské strojírny a od roku 1980 byla zaměstnána na Okresním národním výboru Břeclav. Zde prošla řadou funkcí a od roku 1993 vedla zdravotnický referát okresního úřadu. Od ledna 1996 se stala zároveň zástupkyní přednosty Mgr. J. Pavlova.

V současné době je tedy Ing. Hana Ondrušková jednou ze služebně nejmladších přednostů okresních úřadů České republiky.

Ludvík Mazuch

Vzpomínka na kapelníka Františka Juráčka

Prvním známým kapelníkem v Týnci byl František Stibůrek, který opravoval hodiny, vyučoval mladé zájemce hře na housle a už v roce 1886 založil malou kapelu, která se udržela až d roku 1908. U něho se vyučili muzice i pozdější kapelníci a zakladatelé známé hudby „Juráčeků“ - Jan

Juráček (narozen 15. 12. 1879) a jeho syn František Juráček (narozen 17. 8. 1904).

V té době se hrálo za rež (žito), které se vybíralo na celý rok od svobodné chasy. Odpoledně a zvečera se na zábavách hrálo na plechové nástroje (dechovka), později na štrajch (smyčce). Na svatbách hráli v

Týnci manželé František a Rezina Pardovských z Hrušek - bylo to lacinější - a s nimi někdy na klarinet hrál i Jan Juráček.

V roce 1908 v pústě založil Jan Juráček, spolu se synem Františka Stibůrka a s ostatními Stibůrkovými vyučenci novou kapelu mladých, která měla sedm členů. Kapelníkem byl Jan Juráček, který hrával na „Es“ klarinet, z dalších nástrojů to byl „B“ klarinet, křídlovka, basovka, dvě trumpety a buben. Většina muzikantů pocházela z Týnce - Jan Juráček, František Stibůrek ml., Cyril Jurkovič, Vavřin Martuška, František Zugar. Kapela byla v okolních obcích velmi populární a ve svém původním složení se udržela až do začátku I. světové války, kdy většina muzikantů musela narukovat.

Po válce, v roce 1919, sestavil Jan Juráček novou kapelu, která už měla 10 členů a v ní hrál i patnáctiletý František Juráček. To už se hrálo za peníze a honorář byl vítaným doplňkem skrovného živobytí muzikantů, kteří byli většinou drobnými řemeslníky a chalupníky. V kapele bylo dost přespolečných muzikantů, kteří se častěji měnili a během deseti let se pak vyměnilo asi deset muzikantů.

V roce 1929 převzal vedení kapely po svém otci František Juráček. Kapelu vytvořil podle svých představ, měla deset členů a většinu tvořili přespoleční. S malými změnami se kapela udržela až do roku 1941, kdy byly veškeré zábavy zakázány z důvodu války. V průběhu války byly většina členů nasazena na nucené práce v Německu. Přes zákaz zábav si vynalézavá mládež organizovala „na černo“ v soukromých stodolách nebo vrátnicích tancovačky tzv. čundry, kde hrálo jen několik muzikantů. Tyto zábavy zajišťoval František Juráček po celém okolí a objevil přitom několik talentovaných muzikantů, které po válce získal do své kapely.

V roce 1945 sestavil František Juráček novou kapelu, se kterou dosáhl neobyčejné popularity a úspěchů. Kapela měla deset členů, ale všichni až na kapelníka byly z okolních obcí, protože v Týnci chyběl muzikantský dorost. Kapelu tvořili výborní muzikanti a Juráček vyžadoval přísnou disciplínu. Docházelo však často ke změnám a to nejen z důvodů stěhování či úmrtí, ale také pro osobní neshody.

František Juráček

Po roce 1948 byly kapelnické živnosti zrušeny, kapela se však udržela. Tři roky hrála pod závodním výběrem Transporty Poštorná, potom pod Osvětovou besedou v Týnci a od roku 1960 pod JZD Týnec, jehož byl kapelník Juráček členem. Bylo také zavedeno hodnocení kapel odbornou komisí a Juráčkova kapela získala vždy nejvyšší hodnocení a tím i právo maximální přírážky k honoráři. Koncem roku 1974 přestal František Juráček s kapelou hrát, protože již nemohl pískat na svůj oblíbený klarinet a její vedení převzal od roku 1976 nadaný muzikant Ludvík Prajka z Lanžhota. To už kapela zase hrála pod Osvětovou besedou Týnec. Kapela, se svolením kapelníka, si ponechala svůj slavný název „Juráčkovci“ a pokračovala v úspěšné propagaci dobré podlužácké dechovky. V kapele, kde chyběla pevná ruka Františka Juráčka, však došlo znovu k neshodám, které vyvrcholily v roce 1978 odchodem kapelníka Ludvíka Prajky. Zdálo se, že se kapela tentokrát rozpadne. Ale muzikanti se dali znovu dohromady a vedení kapely se ujal Antonín Hakala z Lanžhota, pak jeho bratr Mirek

a od roku 1986 František Juráček ml. Pod jeho vedením kapela hrála do roku 1991, kdy na kostické hody hrála naposled. To v kapele nebyl žádný tynčan, jen syn starého kapelníka František Juráček ml., který však bydlí v Prušánkách.

Tato kapela měla 12 členů a 2 zpěvačky, jak je u lepších kapel zvykem. Mimo staré juráckovské skladby hrála řadu nových, jen pro ni složených písniček. „Juráčkovci“ v tomto složení byli hodnoceni jako nejlepší dechový soubor na Podluží a reprezentovali naši národopisnou oblast nejen při pravidelných vystoupeních na národopisných slavnostech ve Tvrdonicích a ve Strážnici, ale i při významných celostátních akcích. Tvrdonské slavnosti jsme si bez typické postavy kapelníka Juráčka nedovedli představit.

Za dobu své existence, především po osvození v roce 1945, účinkovala kapela pana Juráčka téměř ve všech obcích na Slovácku a v přilehlém slovenské Záhorku, v Praze, Brně, Bratislavě, Ostravě, Hradci Králové, Karlových Varech, Luhačovicích, Jindřichově Hradci, Zlíně a mnoha dalších místech po celé republice. Hody v Lanžhotě, Bojanovicích, Tvrdonicích, Moravské Nové vsi či Týnci nikdy bez této kapely nebyly. Několikrát reprezentovala kapela naši vlast v zahraničí, poprvé v roce 1930 na sokolském sletu ve Vídni, v Sovětském svazu, vystupovala v rozhlase i v televizi. Zúčastňovala se pravidelně soutěže „O zlatou křídlovku“, v roce 1971 v Šumicích získala 2. místo, 1972 v Týnci 1. místo, stejně pak v Lipově a v Přerově. V roce 1963 získala na celostátní soutěži v Bratislavě 1. místo.

Ze známých postav lidových muzikantů, kteří v kapele účinkovali to mimo kapelníka byli populární Mety Prajka – basákův (autor mnoha tanečních a jiných skladeb), Pavel Hrazdil – výborný trumpetista, Ludvík Drábek – heligonista, Cyril Jurkovič – bubeník, Josef Hrnčíř – klarinetista, Ludvík Prajka st. a ml., Antonín Hakala aj. Svou hrou kapela udržovala styl ostatním dechovkám na Podluží.

Kapelník, klarinetista, skladatel řady oblíbených skladeb, František Juráček, patřil k výrazným postavám slovácké lidové dechovky. Bylo to nepřehledné množství pochodů, verbuňků, valčíků, polek, vrtěných, hošiř, které hrál pro potěšení svých posluchačů, krojovaných děvčat a šohajů

na Podluží. Často také přidával veselé i vážné vyprávění ze života muzikantů, ze svých bohatých životních zážitků. Kapelník nacvičoval, opisoval noty, skládal, zajišťoval, organizoval tak, aby kapela splnila své povinnosti.

Pan František Juráček se po celou dobu své muzikantské činnosti staral i o výchovu muzikantského dorostu. Od roku 1970 (bylo mu v té době 66 let) vychoval ve škole v Tvrdonicích několik desítek nových, mladých muzikantů. Hrál s nimi nejdříve jako s dětskou kapelou, většina z nich jsou nyní velmi dobří muzikanti, členové Tvrdončanky, Lanžhočanky, Podlužanky a jiných kapel. Jsou to dobří nástupci svého učitele. Právě při této práci jsem měl možnost pana Juráčka pozorovat. Vyznačoval se velkým nadšením a elánem, obětavostí a svědomitostí, přísností, ale i laskavostí a nezměrným optimismem.

Spisovatel Jindřich Uher ve své knize „Kam usedl pták“ píše o Františku Juráčkovi: Vypytával jsem se na kapelníka Františka Juráčka. Býval prý přísný, sám výborný klarinetista, dbal na to, aby kapela nezaostávala. Byl nejen výborný organizátor, ale v kapele měl velkou kázeň. Byl to tvrdý kapelník, ale velmi oblíbený.

Konečně mu tedy hledím do očí. Vlastně je tomu naopak. To pozoruje on mě. Sedí za kuchyňským stolem, fouká do klarinetu, prsty dopadají na otvory a jeho neuhýbající pohled znovu zpytuje.

Ale vraťme se na její začátek, před vrata, které nám otevřel. Naráz jsem spatřil legendárního kapelníka v modré pracovní zástěře, přepásané v pase. A když sundal černý klobouk, rozkvetla mu nad vysokým čelem čupřina úplně bílých vlasů. Sporný, zdravě vyhlížející stařík se zazubil a donesl červeného.

Nechal jsem však jednu otázku na konec: „V čem byla podstata vašeho muzikantského stylu?“

„To máte jako s básničkou“, začíná kapelník jen zdánlivě zdaleka, „může být jedna jediná a přece ji dva lidé nezarecitují stejně“.

Musí mít křehké ruce i srdce, ten kdo chce oblékat slováckou dechovku. Jen hbité ty zdaleka nestačí, vesnická dechovka musí mít duši, kterou mnohý člověk v plechovém pouzdře vůbec nenajde.

František Juráček byl i v soukromém životě starostlivým manželem a otcem. Byl velmi dobrým zedníkem, pomáhal svým spoluobčanům při stavbě rodinných domků. V mládí byl dobrým sportovcem a také hercem ochotnického divadla. Vždy vyzařovala z jeho usměvavé

tváře dobrá nálada, chuť do práce a životní optimismus. František Juráček zemřel před deseti lety 15. srpna 1988 ve věku 84 let. Při jeho pohřbu se s ním přišly rozloučit všechny podlužácké dechovky a velké množství občanů.

Evženie Klanicová

Jan Noháč (1867 - 1946)

22. června před sto třiceti lety se v Butovicích u Prahy narodil Jan Noháč, pedagog, vlastivědný pracovník, znalec folklóru, veřejný činitel a literát. Po studiu na reálném gymnáziu v Praze 3, přišel jako dvacetiletý do Staré Břeclavi a stal se zde výpomocným učitelem. Posléze působil na obecné škole v Břeclavi, Tvrdonicích, Dolních Bojanovicích, Mikulčicích a 1. září 1911 se stal řídícím učitelem ve Staré Břeclavi, kde působil až do svého odchodu na odpočinek v r. 1928. Vysoko je oceňována Noháčova činnost v Matici Břeclavské, které se podařilo v letech 1911 a 1912 vybudovat pouze z darů veřejnosti soukromou českou školu na nynější Kupkově ulici. Příkladný je rovněž jeho humánní přístup k českým dětem z Poštorné, které mohly díky pochopení řídícího učitele Jana Noháče navštěvovat v průběhu 1. světové války českou školu ve Staré Břeclavi. Po převratu byl Jan Noháč v roce 1919 jmenován okresním školním inspektorem českých škol na Mikulovsku a Valticku a značnou měrou přispěl k vybudování českých obecných i měšťanských škol v této dříve dolnorakouské oblasti.

Jan Noháč byl člověkem velmi aktivním, pracovním, poctivým a spravedlivým. Hluboce se zajímal jak o věci veřejné, tak o činnost v různých organizacích a spolcích. V roce 1918 se stal členem revolučního národního výboru a později členem správní komise města Břeclavi. Svůj volný čas věnoval dále aktivitám sokolským, pracoval v Národní jednotě, Matici Břeclavské, ve spolku Komenský a v roce 1928 stál u zrodu Muzejního a vlastivědného spolku Břeclav, jehož se stal prvním předsedou a po odchodu L. Hosáka z Břeclavi převzal

rovněž redakci muzejního tisku – Vlastivědného sborníku Břeclavska. Byl dále členem Umělecké besedy v Praze, Štefánikovej společnosti v Bratislavě a redaktorem časopisu „Moravskoslovenského pomedzia“ ve Skalici. Ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem v Mikulově (fond G-4, inv. č. 1 - 15) jsou také uloženy Noháčovy statistické záznamy z let 1929 až 1935 - Přehled místní „obyvatelstvo dle pohlaví, pobytu, věku, náboženství, rodinného stavu, řeči obcovací, práva domovského a dle příslušnosti státní“, jakož i přehled domácích zvířat užitkových.

Záhy po příchodu na Slovácko si Jan Noháč zdejší kraj zamiloval. Byl vnímavým pozorovatelem a obdivovatelem místního folklóru a své postřehy publikoval v četných povídkách (Strýc Morávek, Pasák Jožka, Mistr Janík, Bála se hříchu, Mamičko, kde sú tatčiek, Ecce Homo, Černé obrázky, Náš policajt, Pro její štěstí, Pantáta Hořejší, Blázen, Za viny nespáchané, Pan Tichý, Strýc Jureček aj.) a národopisných studiích, z nichž jmenujme alespoň některé, publikované ve Vlastivědném sborníku Břeclavska v letech 1930 - 1935. „Duch našeho lidu v národní písni“ (VSB č. 1-2, 1930), „Jak se u nás žilo před sto lety“ (VSI č. 3, 1930), „Několik národních písní od Břeclavě“ (VSB, č. - 2, 1933), „Břeclavský zámek v národní písni“ (VSB č. 1-2, 1934), „Naši lidoví umělci“ (VSB č. 3-4, 1934). O širokém spektru zájmů Jana Noháče svědčí také, publikované v „Břeclavském kraji“ v letech 1928 až 1938 např.: „O poddanství lidu selského“ (BřK 1928, č. 19), „Z dálných dob našeho školství“ - věnováno památce učitele Urbana Plaši-ryby (BřK 1928, č.47), „Z deníku písmáka Martina Luckého“ (BřK 1929, č.13), „Rybníkářský cech v Tvrd-

nicích“ (BřK 1931, č. 37,), „Rybníkářství na Slovácku“ (BřK 1932, č.14), „Lidové přísloví v Podluží“ (BřK 1934, č. 17), „Štědrý večer na Podluží“ (BřK 1937, č. 50), „Lanžhotská jízda a její národopisný význam“ (BřK 1938. č. 35).

Kromě dvou místopisů Vlastivědy Moravské a „Slovácké svatby od Břeclavě“, která vyšla v roce 1930 v Knihovně muzejního a vlastivědného spolku Břeclav, publikoval v časopise Čas v roce 1910 příspěvek Poštorná a jiné obce dolnorakouské, v Národních listech z téhož roku „O českých poněmčených osadách na Moravském poli“, o rok později v Českém lidu studii Slovácké nářečí na Podluží. Dále např. v Almanachu moravských Charvátů (1584 – 1834) vyšla stať „K jubilejním oslavám našich Chorvatů“, kterou vyjadřoval úctu k charvátskému obyvatelstvu, jež si udrželo v německém prostředí svou svébytnost.

Do literatury vstoupil Jan Noháč románem A ona zapomněla a později románem Pasák Václav, které vydal vlastním nákladem. První román v roce 1937 zdramatizoval spolu se Štěpánem Hlavou jako ... obraz ze života moravských Slováků se zpěvy a tanci o pěti jednáních

s proměnou. Hra byla představena veřejnosti v Břeclavi, Poštorné, Hodoníně, Moravské Nové Vsi a Těšicích, na sokolském sletu v roce 1938 pak v Praze, kde se jí dostalo zaslouženého uznání. Poslední román Od břehů řeky Dyje zůstal v ruko-pise. V průběhu let druhé světové války žil Jan Noháč nuceně v nedalekých Lužicích, odkud se ještě po osvobození vrátil do Staré Břeclavi. 10. ledna 1946 v brněnské nemocnici zemřel.

Závěrem si dovoluji odcitovat pár myšlenek Jana Noháče, nadčasových a velmi aktuálních zejména v dnešní době. Publikoval je ve stati „Těm, kteří si na mne vzpomněli“, u příležitosti poděkování za gratulace k sedmdesátým narozeninám.

„.....Když člověk je stíhán neštěstím a bolestmi, ať si vyvolá v duši vzpomínky na své dětství a s těmi vzpomínkami vrací se mládí a klid..... Nenosití v srdci bolesti a ran, které život rozdál, ale za to jako v žulu vryté chovejme v něm každé přátelské slovo, každý vlídný úsměv nám udělený...Vystrojme si cestu životem dobrými skutky odstraňujeme z ní závist a hněv - abychom pocítili radost ze života a lásku k veškerému tvorstvu....“

Jan Třetina

Skladatelka lidových písní

Letos, právě na lanžhotské hody, by se dožila 85 let skladatelka lidových písní p. Rozálie Horáková - Uhrová, známá pod jménem Rózka Horáková-Uhrová. Narodila se 14. září 1912 v Lanžhotě jako poslední z osmi dětí. Její první píseň vznikla při práci na poli a dala jí název „Hrabe dívča jatelinu“. Tato píseň získala první cenu v soutěži o nejprostší písničku, kterou vypsal Svobodné učení selské v Praze. Pak přišly další písně. Byly velmi oblíbené a některé se zpívají dodnes v širokém okolí. K nejznámějším z nich patří např. „Zařehtaly koně v jedné maštalence“, „Na lanžhotském poli cosí červeňá sa“ aj. Skládala písně příležitostně, svatební, pohřební a že byla i kostelní zpěvačkou, skládala i písně kostelní. Ve svých písních často opěvovala moravskou

zem a svou rodnou obec. Skládala také písně a básně k různým životním jubileím. Nejvíce se proslavila skládáním „svícových“ písní. Tyto písně zpívají kamarádi a spolupracovníci večer před svatbou u ženicha a nevěsty, kteří se tak loučí před svobodou. V těchto písních, složených na notu některé známé písně, včetně písní svatebních se odráží charakter osoby, pro kterou je píseň složena. Rózka Horáková - Uhrová jich složila tisíce a to nejen pro Lanžhočany, ale i pro obyvatele okolních vesnic. „Svíce“ psala ručně a zdobila je lidovým ornamentem.

Obecní úřad v Lanžhotě připravil krátké vzpomínkové pásmo, které bylo vysíláno na místním kanále kabelové televize. V pořadu byly použity i starší ukázky ČT, ve kterých zpívala některé své

písně se svou dcerou. Další její písně zazněly v podání nově založeného mužského sboru.

Krásné vzpomínkové pásmo se uskutečnilo 30. září v kulturním domě Horní Valy v Hodoníně. Toto pásmo, nazvané „Píseň je moudré povídání“ bylo

věnováno životnímu jubileu Františka Studénky z Tvrdonic a vzpomínce nedožitych výročí Fanoše Mikuleckého a Rózky Horákové - Uhrové. Pásmo připravil a uváděl Stanislav Pěničák. Hrály zde cimbálové muziky a vystoupili nejznámější zpěváci a zpěvačky z Podluží.

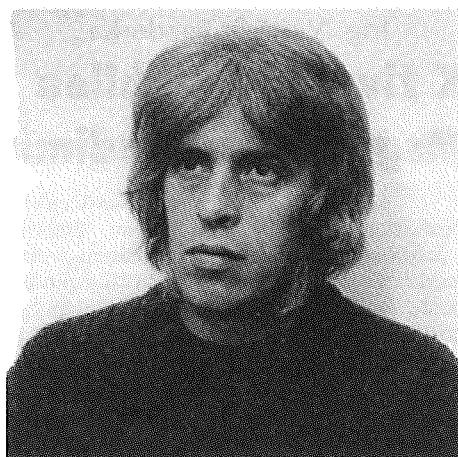
Emil Kordiovský

Mikulovský fotograf Václav Hortvík padesátníkem

Dne 24. září 1948 se v Popicích narodil Václav Hortvík, fotograf - archivář Státního okresního archivu Břeclav se sídlem v Mikulově, což znamená, že letos dožrál do věku, v němž byl básník Jaroslav Vrchlický osloven co by „vznešený kmet“. S Václavem Hortvíkem však toto oslovení v žádném případě spojovat nelze. I když již řádku let nosí šedivou hřívu, jeho duch a nápady jsou neustále v hlubokém mládí. Ve většině případů to jeho okolí osvěžuje.

Hortvíkovo jméno je mezi fotografy - amatéry i profesionály po dlouhá léta pojmem. Není totiž jen fotograf, ale i odborný archivář, který neustále vyhledává po celém okrese motivy pro svůj fotoaparát, ale i práce svých kolegů - fotografů, aby z jejich tvorby zachránil co nejvíce dokumentů doby, v níž se dívali na svět hledáčky fotoaparátů. A tak díky jeho vyhledávacímu talentu jsou ve sbírkách archivu uloženy cenné fotografie a negativy Josefa Červenky z Břeclavi, Zedníka z Pohořelic, Vaňka z Hustopečí, Veselovského z Mikulova, Viktora Hoška z Poštorné, Josefa Špačka z Klobouk, Jana Petráka z Kobylí a mnoha dalších. Jako archivář stál i u zrodu prvního projektu využití výpočetní techniky v československém archivnictví, neboť jeho způsob ukládání archivních fotografických materiálů vedl nakonec ke zpracování programu evidence pomocí počítače, což byl vlastně první případ v archivech tehdejší Československé republiky, kdy byl pro evidenci archivního fondu využit tento nový technický prostředek.

Ve své vlastní fotografické tvorbě kromě typicky archivní dokumentární fotografie je jeho láskou a doménou

Václav Hortvík

architektura a krajina pod Pálavou. Tady fotografuje již od dětství, neboť k prvnímu fotografiím se dostal již v sedmé třídě šakvické osmiletky. Ve fotografování pokračoval i na hustopečském gymnáziu, odkud ho tato posedlost dovedla po maturitě až k vyučení v oboru fotograf. Prakticky po skončení vojenské základní služby ve svých třídaceti letech nastoupil do mikulovského archivu a od té doby se vypracoval mezi přední fotografy - archiváře i profesionální fotografy s dlouhou, předlouhou řadou knižních titulů, v nichž je možno nalézt jeho fotografie. Byla to i jeho zásluha, že poslední obrazová publikace o okrese Břeclav Podoba kraje a času je uložena v Památníku národního písemnictví jako Kniha roku 1996.

Vyjménovat výstavy, kterých se zúčastnil, knihy, do nichž přispěl svojí

fotografií, gramofonové desky, na jejichž obalech je jeho fotografie (snad nejznámější je deska Jožky Černého, jehož portrét na přebalu je dílem jubilanta), by bylo velmi zdoluhavé a čítalo by asi několik stovek položek (a nejsou to jen tituly, kde se objevila pouze náhodná fotografie, ale i takové publikace, jako byly Břeclavsko, Mikulov, Hrady a zámky jižní Moravy, Dějiny Žďáru nad Sázavou, Vlčnov atd.). Asi ani on sám si není jist, kde všude se jeho fotografie ocitly.

Hortvík není ovšem jen fotograf, ale i zapálený vlastivědný pracovník, který tu trochu svého volného času věnuje archeologickým průzkumům (např. jeho výklad, kde stával podivínský hrad, patří k velmi přesvědčivým hypotézám). Vypočítávat všechny jeho aktivity by bylo asi stejně nekonečné, jako jeho bibliografie. A tak raději mu popřejme dobré světlo a dlouhá léta. Díky své pracovitosti bude obojí potřebovat, aby dokázal vše, co má ještě v plánu.

Ing. Vojtěch Pazderka

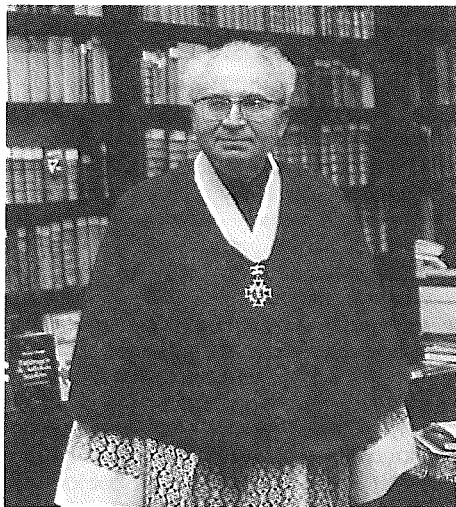
K životnímu jubileu

Msgre ThDr. Vladimíra Nováčka

Msgre ThDr. Vladimír Nováček je proboštem kolegiální kapituly sv. Václava v Mikulově s historickým predikátem preláta markrabství moravského, apoštolský protonotář supra numerum, farář kolegiálního kostela sv. Václava a duchovní správce piaristického kostela sv. Jana Křtitele, arcikněz a děkan mikulovský.

Náš jibilant se narodil 1. října 1918 v Mohelně okres Třebíč, v rodině drobného zemědělce. Rodinář výchova byla jednoduchá, od útlého dětství práce a modlitba. Obecnou školu vychodil v Mohelně, v roce 1937 maturoval s vyznamenáním na třebíčském gymnáziu. Teologii a filozofii studoval v biskupském alumnátě v Brně. Od druhého ročníku pokračoval ve studiu v Římě na papežské lateránské univerzitě. Kněžské svěcení přijal v lateránské bazilice sv. Jana 19. prosince 1942. Univerzitu absolvoval v roce 1944 jako doktor teologie. Po osvobození Říma se přihlásil 15. srpna 1944 do čs. Armády. Jako voják sloužil v zahraniční armádě v Anglii. V armádě setrval až do demobilizace 13. 11. 1945. U čs. Armádního sboru konal duchovní službu.

Po návratu do vlasti se stal kaplanem v Cizokrajově u Dačic. V roce 1946 se stal spirituálem kněžského semináře v Brně. V roce 1950 po zrušení kněžského semináře byl jmenován kaplanem u sv. Tomáše v Brně. Po roce nastoupil za admi-

Msgre ThDr. Vladimír Nováček

nistrátora do farnosti Korouhev u Poličky v královohradecké diecezi. 11. července 1951 byl státní bezpečností zatčen, uvězněn nejdříve v Brně, pak ve Znojmě, nato v Praze na Pankráci, ve Valdicích, na Mírově, v Jáchymově, Leopoldově a zase na Mírově. Po 9 letech byl v roce 1960 na amnestii propuštěn. Po návratu z vězení pracoval jako stavební dělník na různých stavbách Okresního stavebního podniku

v Třebíči. Po 8 letech mu byl udělen tak zvaný státní souhlas k výkonu kněžského povolání, stal se kaplanem na Starém Brně (1967-1968). 15. září byl jmenován generálním vikářem brněnského biskupa Karla Skoupého a pak děkanem a 1. dignitářem brněnské stoliční kapituly sv. Petra a Pavla. V důsledku státního zásahu v době normalizace v roce 1971 musel svou působnost ve vedení brněnské dieceze ukončit. 1. září 1971 se stal proboštem kolegiální kapituly u sv. Václava v Mikulově, děkanem a arciknězem mikulovským, aby naplňoval kapitulní heslo: Verbo et exemplo – slovem a příkladem.

9. června 1992 byl vyznamenán sv. Otcem Janem Pavlem II. hodností apoštolského protonotáře supra numerum s titu-

lem monsignore. Dnes je diecesním konsultantem a členem kněžské rady. V náplni své každodenní práce, vedle pastoračních záležitostí vyplývajících ze služby faráře, děkana a arcikněze, věnuje se základní orientaci křesťanského sociálního učení, duchovní formulaci laiku a kněží, snaží se pomáhat kněžím při hlásání Božího slova, obnově duchovního života prostřednictvím duchovních cvičení – exercicií.

Msgre ThDr. Vladimír Nováček je významnou osobností nejen města Mikulova, ale i celého kraje. I když svá nejproduktivnější léta svého života strávil mimo své kněžské povolání, slouží mu ke cti jeho síla a víra umocněná modlitbou a službou ve jménu evangelia, lidské důstojnosti, rodině a míru.

Sociokulturní potenciál okresu Břeclav

Titulek je zároveň názvem zajímavé studie, založené na analýze výsledků empirického šetření, provedeného ve vybraných lokalitách okresu Břeclav katedrou teorie kultury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v červenci roku 1993.

Výzkum byl proveden v obcích Břeclav, Dolní Dunajovice, Dolní a Horní Věstonice, Klobouky, Kostice, Krumvíř, Lanžhot, Mikulov, Podivín, Přibice, Rakvice, Šitbořice, Třdonic, Valtice, Velké Bílovice, Velké Němčice a Vranovice.

Studie nebyla dosud pro nedostatek finančních prostředků vydána tiskem. Je zpracována v rozsahu 67 stran. Textové přílohy se týkají komunálních problémů, názorů na řešení romské otázky, názorů obyvatel na dokončení vodního díla Nové Mlýny. Materiál kromě toho obsahuje 79 stran tabulkových příloh.

Se souhlasem vedoucího katedry teorie kultury FF UK v Praze PhDr. Martina Matějů otiskujeme úvod a čtvrtou část nazvanou "analýza výsledků" pracovní verze uvedené studie. Celý materiál je k dispozici pro prezenční využití ve studovně Městské knihovny v Břeclavi.

PŘEDMĚT A CÍLE STUDIE

Předmětem studie "Sociokulturní potenciál okresu Břeclav" je zjistit současnou úroveň a vývojové tendence sociálních a kulturních předpokladů rozvoje okresu Břeclav. Řešitelským pracovištěm projektu je katedra teorie kultury (kulturologie) filozofické fakulty University Karlovy v Praze.

Zpracování studie předcházelo výzkumné šetření konané v okrese Břeclav v červenci 1993. Pro srovnání některých vývojových tendencí bylo použito výsledků ze Sociokulturního průzkumu okresu Břeclav konaného stejným řešitelským pracovištěm v roce 1982. Studie vychází z analýzy hodnotového systému a různých stránek životního stylu obyvatel a z komparace s výsledky výzkumu provedeného roce 1982. Pozornost je také věnována reálným a potenciálním možnostem rozvoje v oblasti institucí a organizací zabývajících se animací volného času a v oblasti médií.

Studie vychází z předpokladu, že se u nás bude prohlubovat autonomie jednotlivých obcí, měst, lokalit a regionů. To vyplývá z charakteru změn v české spo-

lečnosti po roce 1989. Jednak politické reformy, jež postupně směřuje k prosazování samosprávných prvků do politického systému, jednak reformy ekonomické, v rámci níž je postupně omezováno přerozdělování finančních prostředků mezi městy a regiony. Tento vývoj navíc odpovídá celoevropskému trendu uchovávání tzv. malých kultur ve sjednocující se Evropě.

Nejde však jen o stimuly politické a ekonomické povahy, které ovlivňují vývoj na území lokalit, okresů a regionů. Významné rezervy pro rozvoj v sobě obsahuje také sociokulturní potenciál vlastního území. Právě na odhalení těchto efektivních zdrojů obsažených v sociální a kulturní složce sociokulturního potenciálu okresu Břeclav je zaměřena předkládaná studie.

ANALÝZA VÝSLEDKŮ

Východiskem analýzy sociokulturního potenciálu okresu Břeclav je problém stabilizovanosti jeho populace, kterou lze v prvním plánu uvažovat v souvislostech se stěhováním obyvatelstva. Provedený výzkum v tomto ohledu zachytil především rozdíl mezi městskými a venkovskými sídly. Samotná skutečnost, že v městských celcích jsou výrazně více zastoupeni přistěhovalí obyvatelé oproti vesnickým sídlům, charakterizuje spíše obecnou situaci ve všech českých i moravských regionech. Zejména v Břeclavi je tato skutečnost dána výstavbou nových obytných souborů v 70. a 80. letech - celá pětina obyvatel se přistěhovala, aby zde získala byt. Významnější důvody přistěhování jsou však obvyklé životní motivy - hledání životního partnera, založení rodiny, následování rodičů apod. Tyto životní motivy navíc nelze spojovat se sociální destabilizací. Znamenají naopak plynulou integraci nových členů městské komunity, v mladších věkových kategoriích pak velmi rychle splynutí s lokální komunitou.

Ani v roce 1993 ještě nehrají výraznější roli migrační důvody spojené se získáním zaměstnání (v celém regionu pouze cca. 12 procent přistěhovaných). Z této situace se vyniká město Mikulov, kde migrace za zaměstnáním je podmíněna celkově vyšší mírou migrace spojenou i s vyšší

hladinou pracovní fluktuace. K tomu zde již nepochybně přispívá i ekonomická atraktivita města ve spojitosti s rozvojem památkové a příhraniční turistiky a na ně navazujícími lukrativními podnikatelskými aktivitami.

Pro stabilizaci obyvatel v sídlech je důležitým zjištěním, že významná většina dotázaných chce trvale zůstat v místě svého bydliště, procento kladných odpovědí v tomto smyslu odpovídá situaci v celé zemi a to jak ve vesnických sídlech, tak i v okresním městě. Poněkud odlišnou skutečnost výzkum zaznamenal v Mikulově, Valticích a Věstonicích, jednak ve větší inklinaci obyvatel k přesídlení a jednak v obecně menší spokojenosti s životem v místě. Nižší míra stabilizace obyvatelstva zde souvisí s uvedenou náchylností řešit jakýkoli životní problém změnou místa působení a to jak v souvislosti s profesní dráhou (vyšší míra fluktuace v rámci daného města), tak i s hledáním nového bydliště mimo město či region.

Z hlediska budoucího vývoje zaměstnanosti výzkum názorů obyvatel předznamenává určitý nesoulad mezi nabídkou pracovních příležitostí a stávajícími potřebami obyvatel. V městských celcích plná třetina potenciálních migrantů uvažuje o nutnosti přesídlení právě z důvodů pracovního uplatnění; tento problém nejvíce pociťují obyvatelé Valtic a Věstonic. Na základě zachycených postojů obyvatel je proto možné konstatovat, že stabilizace obyvatelstva v regionu závisí dnes do značné míry na průběhu ekonomické transformace. Při nízké ekonomické dynamice regionu lze očekávat výrazné disproporce na trhu pracovních sil a poměrně rychlé reakce obyvatelstva spojené spíše s tendencemi odejít za prací do hospodářsky dynamičtějších regionů, než s rozvojem vlastních podnikatelských aktivit.

Postoje dotázaných nasvědčují v této souvislosti malé dynamičnosti v oblasti podnikání. V kontextu životních hodnot zaujímá vlastní podnikatelská aktivita vcelku nevýznamné místo (cca. 60 procent dotázaných pokládá tyto aktivity za poměrně nedůležité). Rovněž v oblasti dlouhodobých investic a rodinných úspor je zřejmě spíše konzervativní naladění obyvatelstva - ochota investovat je směřována především do oblasti bydlení, vzdělání či

dlouhodobých vkladů ve spořitelnách. Pouze necelá pětina respondentů předpokládá vklad svých úspor do aktivnějších, z hlediska poválečného vývoje netradičních oblastí, např. podnikání, kapitalizace úspor apod.

Tato skutečnost je závažná především z hlediska celkově vysokého zdrojového potenciálu obyvatelstva. Tradiční kultura jihomoravského regionu, spojená s vysokým pracovním nasazením, podstatnou rolí doplňkových zdrojů rozpočtů domácností (domácí hospodářství, zahrada, vinohrad apod.) se dnes odráží ve značně vyšší vkladů v peněžních ústavech, v kvalitním vybavení domácností a poměrně vysoké životní úrovni.

V nastíněné situaci tyto zdroje však slouží prostřednictvím bankovních institucí spíše rozvoji na národní úrovni, než vlastnímu rozvoji regionu.

Stabilita obyvatelstva jako výsledek celé poválečné vývojové etapy je dnes nejsilnější ve venkovských sídlech regionu. Je však určitým paradoxem, že právě faktory, které vedly k tomuto úspěšnému vývoji (tradicionalismus, vysoká kultura práce, spořivost a preference dlouhodobých investičních strategií) se mohou v brzké době stát příčinou nových ekonomických potíží v sídlech i v celém regionu a to i přes poměrně dobré výchozí rozvojové podmínky - strategická tranzitní poloha, kapitálová síla, komparativní výhody v dynamických oblastech ekonomiky - v cestovním ruchu, potravinářství, specializované zemědělské výrobě i v drobném průmyslu.

Pro vztah obyvatel k městu a území, kde žijí, je v celém regionu charakteristická vázanost spíše na užší sociální kontakty, než na větší sociální skupiny (městskou komunitu, regionální společenství). Vztah k prostorovým útvarům - ke krajině, městu či vesnici je ve značně míře zprostředkovaný, je vnímán jako vnější doplněk vztahů mezi lidmi a společeností jako takovou. Tato situace je příznačná pro většinu relativně nových sociálně prostorových útvarů naší společnosti - nejenom pro oblasti pohraniční, ale i pro většinu našich měst. Je dána vysokou poválečnou migrační vlnou, změnou struktury osídlení v souvislosti s industrializací země v 50. a 60. letech i s poměrně častými změnami prostorových podmínek

života, kterými naše země prošla v uplynulém století. Z tohoto hlediska nepředstavuje situace zachycená v názorech a postojích obyvatel Břeclavska výraznou výjimku.

V rozporu s romantizujícími představami, tradovanými v knižní i filmové produkci posledních let, není pro zkoumané obyvatelstvo rozhodující vztah k rodnému městu, vesnici či kraji, ale daleko spíše vazba na nejužší sociální prostředí - na rodinu a nejužší okruh přátel a známých. Představa domova je v tomto smyslu v odpovědích obyvatel spojena téměř jednoznačně s lidmi, s nimiž se v nejužším okruhu stykají. Ve velmi malé míře (u cca. 7 procentech dotázaných) splývá pojem domova s městem nebo vesnicí, kde žijí.

Ani tato skutečnost však není příliš odlišná od běžné situace v našich sídlech s výjimkou malých měst ve stabilizovaných regionech. Je dána dlouhodobým útlumem společenského života lokálních komunit, ztrátou možnosti ovlivňovat chod veřejných věcí i výslednou absencí pocitu zodpovědnosti za vlastní město či obec.

Jen o málo výraznější je vazba na širší jihomoravskou oblast, což potvrzuje převládající pocit regionální kulturní příslušnosti ve sféře kultury, životního stylu i celkové prostorové identity. Zajímavé jsou v tomto ohledu vazby na národní společnost (Moravu a celou Českou republiku), které do značné míry přehlušují pocity sounáležitosti s místem, komunitou nebo regionem. Výzkum v tomto ohledu potvrzuje obecnou situaci v naší společnosti.

Míra sociální integrace obyvatel je dokreslována i charakterem sociálních kontaktů obyvatelstva. S výjimkou méně integrovaných komunit (Mikulov, Valtice apod.) má většina dotázaných poměrně značný okruh přátel a známých, který však prostorově nemusí souviset s místem, kde bydlí. I tato skutečnost dokládá menší váhu obce v životě obyvatel a je navíc podmíněna i vysokou mírou vyjíždky za zaměstnáním, službami a kulturou. Obecně vysoká prostorová mobilita obyvatelstva tak zužuje čas i prostor pro navazování užších sociálních kontaktů v rámci městských komunit s výjimkou nejbližšího sousedství.

Poměrně novým faktorem, který výzkum zachytil ve většině sledovaných sídel, je omezení kolektivního života spo-

práce, úspěchu v práci, samostatného rozhodování, možnosti soukromého podnikání a získání co nejvyššího vzdělání a kvalifikace. Tento typ je charakteristický jak pro rodáky, tak pro přistěhované, kteří chtějí v lokalitě, kde žijí, setrvat, pro mladé lidi ve věku do 24 let a pro skupinu osob mezi 30 až 40-ti lety, výrazněji pro muže než pro ženy, pro svobodné a partnery (druh, družka), spíše pro lidi bez vyznání a pro obyvatele s vyšším stupněm vzdělání. Tito lidé jsou také nejvíce ze všech ochotni k participaci na ovlivňování veřejných záležitostí.

Druhý typ je založen na potřebě udržovat dobré vztahy s lidmi a věnovat se rodině. Jde o typ vycházející z určitého altruismu, paternalismu a zčásti z určité lokální uzavřenosti. Příslušníci tohoto typu usilují o adaptaci v prostředí lokality v níž žijí, chtějí zde lidem pomáhat a nemít s nimi konflikty a upírají pozornost na své zdraví a mikrosvět své rodiny. Tento typ zastupují ti obyvatelé, kteří jsou v místě, kde žijí, stabilizováni, a chtějí zde určitě zůstat, jsou to zejména lidé ve věku 45 - 54 let, více ženy než muži, lidé s vlastní rodinou žijící ovšem někdy ve vícegeneračním typu soužití, více katolíci i evangelíci než lidé bez vyznání a lidé se základním vzděláním a vyučením.

Třetí typ profilují dvě charakteristiky - obliba peněz a prezentování nezávislosti bez ohledu na úsudky společnosti. Tento typ osciluje mezi egoismem a svobodomyšlností, snaží se o určité vyvážení z vlivů lokální společnosti a její sociální kontroly a o dosažení určité individuální autonomie. Rozhodující faktory jsou žít pro sebe, podle svých přání bez ohledu na druhé, mít hodně peněz, ale také mít známé na důležitých místech, žít lépe než ostatní a dosáhnout společenského uznání. Reprezentanty tohoto typu, který má určité městské znaky, nacházíme skutečně nejvíce v Břeclavi a Mikulově, jsou to lidé, kteří většinou v dané lokalitě nebydlí od narození a kteří zde nechtějí setrvat, lidé mezi 35-44 lety života, převážně rozvedení a svobodní, nábožensky orientovaní a lidé se základním vzděláním a vyučením.

Čtvrtý typ je nejvíce ze všech konformní, nepřevažují zde výrazně žádné jiné hodnoty kromě jediné - a tou je - mít své záliby a moci se jim věnovat. Tito lidé nemají ambice ani mít více peněz, ani

ovlivňovat veřejné dění vlastní aktivitou. Jde převážně o obyvatele ze středně velkých obcí a lokalit, kteří v nich chtějí zůstat, jsou to převážně starší lidé (45-54 let a 65 let a více), vdovci a vdovy, mírně nábožensky orientovaní a občané se středoškolským vzděláním a vyučením.

Pátý typ je definován vírou v Boha a skromným a šetrným životem. Jedná se o věřící, pro které nemají význam ani peníze ani příliš "okolní svět" vyjma nejbližšího okolí jejich bydliště. Tento typ obyvatel se vyskytuje v nábožensky silněji orientovaných lokalitách (např. Věstonice, Valtice, Klobouky, a jinde), tvoří jej lidé, kteří se nechtějí stěhovat a jimž je 65 let a výše, vdovy a vdovci, římsko - katolického vyznání a lidé se základním vzděláním.

Jednotlivé typy hodnotových orientací jsou v populaci břeclavského okresu poměrně promíšené a jsou pro ni charakteristické. V celku stále převažují spíše postoje a jednání lidí vázané na tradici. Inovativní prvky přinášejí více než ostatní vysokoškoláci, podnikatelé, intelektuálně zaměřeni lidé, mladí lidé a přistěhovanci, kteří ovšem zprostředkovávají jak žádoucí, tak i nežádoucí vzory chování a životního stylu. Místem střetu tradice a inovace je zřejmě prostředí rodiny, která na jedné straně představuje základní tradiční skupinu sociálně integrující a orientující své příslušníky, na straně druhé svazuje aspirace a ambice lidí i jejich osudy a navozuje touhu po nezávislosti a vyvázanosti z rodinného prostředí.

Jaké jsou současné životní aspirace obyvatel břeclavského okresu, ukazuje srovnání dvou odlišných vzorů těchto aspirací u "rodáků" a "přistěhovalců". Ti, kteří v obci či městě bydlí od narození, usilují především o to, aby se mohli věnovat více práci a podnikání (12%), aby si mohli zvýšit vzdělání a kvalifikaci (11%), zajistit si vyšší životní úroveň (9%) a věnovat se více svým zálibám (6%). To vše za předpokladu, že nejvíce úsilí budou věnovat rodině (43%). Ti, kteří v obci či městě od narození nebydlí, upírají pozornost především k rodině (45%), ke zdraví a své kondici (25%), ke snaze uplatnit se v politice (7%) a získat důležité postavení (2%). To vše za předpokladu, že se chtějí také více věnovat práci a podnikání (10%).

Rodáci pocítují více potřebu sebe-rozvoje, přistěhovalci potřebu integrovat se do lokální společnosti a zaujmout zde určité postavení.

Pokud se týká vyložení pracovních aspirací, pak se břeclavská populace zaměřuje na získání pověsti dobrého pracovníka (23%) a odvedení požadovaného výkonu (16%). O to, dostat se na špičkovou úroveň ve svém oboru, usilují především ti, kteří se zde narodili, jsou ve středním věku a mají maturitu nebo vysokoškolské vzdělání. Negativní nebo spíše ambivalentní vztah k pracovním aspiracím mají mladí ve věku 25 - 34 let a starší lidé těsně před důchodem a také ti, kteří jsou silněji nábožensky orientováni (ať již jde o katolíky či evangelíky).

Z hlediska v současnosti nejvíce pocítovaných problémů se jich nejvíce kumuluje do oblasti práce a zabezpečení rodiny, i když lidé vesměs na prvním místě uvádějí problémy zdravotní. Pro ty, kteří se přistěhovali do obcí a měst, se jeví závažnější problémy spojené s rodinou a životní úrovní, pro starousedlíky jsou to problémy spjaté s oblastí práce a podnikání, oblastí volného času a mezilidských vztahů. Velice zajímavé je porovnání pocítovaných problémů podle znaku pohlaví, neboť při poznání toho, co je problémem pro muže a pro ženy, odhalujeme v podstatě vymezení mužské a ženské role tak, jak je uznávána v dané lokální společnosti. Muži situují své problémy do oblastí - práce, vzdělání, zabezpečení životní úrovně, volného času, sportu a rekreace, vztahů s lidmi. Ženy mají větší problémy než muži v oblastech - rodiny, zabezpečení dětí, získání vhodného bytu, údržby rodinného domku, zdravotního stavu vlastního nebo někoho z rodiny. Z uvedených charakteristik vidíme velmi jasně kulturně definované dvě odlišné role, které jsou vymezeny silně tradičně, dosud značně konzervativně, bez většího zásahu jakékoliv kulturní difúze či inovace zvenčí, tedy z prostředí mimo vlastního regionu (okr.). Z hlediska věku se problémy pro mladé lidi soustřeďují do oblastí vzdělání, získání bytu a volného času. Pro starší lidi jsou to hlavně problémy rodinné a pracovní.

Zajímavé je, že obě polární věkové kategorie - nejmladší a nejstarší obyvatelé - pocítují velice závažné problémy ve vzta-

zích mezi lidmi. V tomto smyslu nejde o rozdílnost, ale spíše o spřízněnost obou polárních generací při pocítování jednoho a téhož problému. Ten zřejmě vzniká změnami nikoli lokálními, ale změnami celospolečenské povahy, které vyvolávají v sociálním klimatu lokálních společností určité potřeby.

Z hlediska zvyklostí toho, jak se hospodaří v domácnostech, existuje určitý vzor, který lze nazvat vzorem "plánované šetrnosti", obecně realizovaným v populaci. Reprezentují jej hlavně zaměstnanci, ženy v domácnosti a důchodci. Ti plánují nákupy i finanční rozpočet týden dopředu, sestavují jídelníček tak, aby se šetřilo a šetrně zacházejí s obuví a se šaty. Plánování dlouhodobějších výdajů a investic je typické pro podnikatele, zčásti i pro zaměstnance a ženy v domácnosti. Zajímavý je vztah obyvatel k samozásobitelství potravinami z vlastního hospodářství. Samozásobitelství provozují všechny skupiny populace (dle ekonomického postavení) a nejvíce podnikatelé a důchodci. Nejde v tomto případě jen o finanční efektivitu či přínos do rozpočtu rodiny, ale o kulturní vzorec chování, který má značnou setrvalost bez ohledu na určité změny např. v časové zátěži, apod.

Na určité hodnotové orientace lze usuzovat i při zjištění toho, do čeho by lidé investovali větší sumu peněz. Z hlediska celé populace břeclavského okresu je nejméně atraktivnější peníze uložit do banky či spořitelny, investovat je do vzdělání sebe nebo dětí, popř. koupit nemovitost, vybavit domácnost, investovat do vlastního podnikání či hospodářství. Z hlediska starousedlíků je ovšem jiné pořadí investic než u těch, kteří rodáky nejsou. Starousedlíci by více investovali do vlastního podnikání, vybavení domácnosti, do dovolených, akcí a vlastního odpočinku. Přistěhovaní obyvatelé mají představu, že nejlépe je investovat do vkladů, vzdělání, nemovitostí, cenných věcí a zálib. V obou případech jde o rozdílnou hodnotovou strukturu a jiné kulturní stereotypy - starousedlíci dávají přednost tomu, co je "teď a nyní", přistěhovaní do okresu uvažují více o budoucnosti. Je ovšem velice zajímavé a progresivní, že hodnota vzdělání v populaci výrazně stoupala na významu, neboť ze všech vzdělanostních skupin by do vzdělání sebe nebo svých

děť investovali nejvíce lidé se základním vzděláním.

Konkrétní hodnotovou orientaci můžeme rozpoznat také na základě toho, v čem spatřují obyvatelé okresu sami největší hodnoty lokality (města či obce), v níž žijí. Opět nejostřejší odlišnost poskytuje pohled na seskupení hodnot u starousedlíků a nově přistěhovaných. Pro starousedlíky, globálně řečeno, mají největší význam hodnoty "lidí a zvyků". Pořadí nejdůležitějších hodnot, které starousedlíci uváděli je následující - domov, přátelské a mezilidské vztahy, zvyk a klid, folklór, pořádek v obci, krajina a lidé. Pro ty, kteří se do okresu Břeclav přistěhovali, opět nejobecněji řečeno, mají největší význam hodnoty životního prostředí a sociální kontexty zdejšího specifického prostředí, lokální kultury a životního stylu. Mezi důležité faktory životního prostředí občané řadí - historické památky umístěné v krajině, okolní přírodu, geografickou polohu a specifika okresu. Ke kulturně a sociálně podmíněným dalším hodnotovým faktorům patří vlastně celé zdejší prostředí obývané lidmi (příroda a lidé, historie a lidé, folklór a lidé, víno a kultura, atd.). Je zajímavé, že k folklóru jako hodnotě inklinují nejvíce mladí lidé (studenti, učni), z čehož lze usuzovat na to, že dosud stále plní určitou socializační, enkulturační a sociálně interakční funkci.

Systém hodnot, vzorů chování, norem a znalostí, jež tvoří jádro kultury každé společnosti, představuje specifickou třídu jevů, která existuje a reprodukuje se relativně nezávisle na jednotlivých členech dané společnosti. Ve skutečnosti se ovšem realizuje a zároveň reprodukuje pouze prostřednictvím jednání lidí. Teprve v něm a díky němu nabývají jednotlivé prvky kulturního systému objektivní podoby a konkrétního významu.

Nejrůznější projevy praktického jednání lidí tak vymezují rovněž specifickou třídu jevů, jež tvoří důležitou součást sociokulturní reality. Tato třída samozřejmě pokrývá nesmírně široké spektrum vzájemně odlišných oblastí lidské činnosti. Relativně největší prostor pro uplatňování individuálních zájmů a představ člověka, tedy prostor, v němž se mnohotvárnost a dynamika i rozdílnost jednotlivých kulturních systémů může projevovat nejplastičtěji a

nejvýrazněji, však poskytuje především oblast volného času.

Volný čas je oblastí života, v níž se mohou na jedné straně nejsnadněji udržovat tradiční rysy životního stylu, relativně nezávisle na probíhajících ekonomických či společenských změnách, na druhé straně se v ní ale také mohou snadněji prosazovat změny, ať již difúzního či inovativního charakteru. Charakteristiky volného času tak slouží jako významné indikátory jak celkového životního stylu populace, tak aktuální úrovně a míry využívání sociokulturního potenciálu společnosti.

Předmětem analýzy volného času v tomto kontextu jsou proto otázky, do jaké míry lidé svým praktickým jednáním realizují stávající sociokulturní potenciál, jak se sociokulturní potenciál prostřednictvím jejich jednání reprodukuje, do jaké míry si uchovává tradiční charakteristiky a do jaké míry a v jakých směrech v něm dochází ke změnám, které skupiny obyvatelstva jsou nositeli tradičních prvků a které nositeli změn, jak je sociokulturní potenciál rozložen na daném území a zda je toto území v uvedeném smyslu homogenní či vnitřně diferencované.

V moderní společnosti je volný čas, stejně jako průběh celého lidského života, u naprosté většiny lidí pod vlivem dlouhodobě působících přírodních a biologických, technologických a ekonomických, společenských a kulturních faktorů stabilně rytmitizován ve třech základních rovinách. V rovině každodenní periodicity (pracovní dny), v rovině týdenní periodicity (volné víkendy) a v rovině periodicity roční (dovolené). Proto existují specifická ustálená schémata trávení volného času v běžné pracovní dny, o víkendech a o dovolených.

Tato schémata se logicky u velké části populace liší ve formách trávení volného času. Pokud ale jsou tyto formy skutečně výrazem určitého životního stylu a projevují se v nich tedy určité specifické kulturní prvky, musejí být vzájemně propojeny společnými charakteristickými rysy, které odpovídají určité hodnotové orientaci a vzorům chování.

V břeclavském okrese bylo v rovině každodenního jednání (nikoliv ve smyslu pravidelného každodenního opakování daných činností, ale ve smyslu činností, které

nejdou obvykle svojí podstatou vázány na víkendy či dovolené) identifikováno celkem osm charakteristických rysů trávení volného času.

Prvním z těchto rysů je aktivní relaxace a zábava založené na udržování sociálních kontaktů, poslechu moderní zábavní hudby, sledování filmů a fyzickém pohybu (návštěvy tanečních zábav, diskoték a koncertů pop music, posezení v restauraci, návštěvy kina, návštěvy sportovních utkání i aktivní sport, poslech magnetofonu či gramofonu, výlety do velkých měst). Tento rys je jednak projevem vyšší priority volného času ve spektru životních hodnot (doložené vyšší ochotou investovat finanční prostředky především do zálib a koníčků či, v o něco menší míře, do pořádné dovolené), jednak je vázán na reálné začlenění do stabilní sítě přátelských vztahů v místě bydliště nebo jinde. Není však projevem jednostranné orientace na zábavu a rozptýlení, neboť je spojen se špičkovými profesionálními ambicemi a s úsilím o získání vyššího vzdělání a kvalifikace, zajištění vyšší životní úrovně, zvýšení vlastní pracovní či podnikatelské aktivity a získání důležitého postavení.

Tento rys je poměrně rozšířený, objevuje se přibližně u poloviny populace, ve větší míře však určuje charakter trávení volného času jen u čtvrtiny. Typický je pro svobodné mladé lidi do 34 let (hlavně do 24 let), kteří nejsou tolik časově limitováni pracovními ani rodinnými povinnostmi. Nejčastěji se jedná o studenty či učně a nezaměstnané, v o něco menší míře také o soukromníky. Naopak prakticky vůbec se tento rys nevyskytuje u nejstarších obyvatel okresu (u důchodců a lidí v důchodovém věku).

Druhý rys spojuje intenzivní uměleckou participaci a vzdělávání (návštěvy koncertů vážné hudby, divadel a výstav výtvarného umění, návštěvy kursů a přednášek, studium odborné literatury, četba beletrie). Je vázán na jedné straně na politické a společenské ambice a vyšší aspirace v oblasti vzdělání, ale zároveň na větší důraz kladený na vlastní záliby a koníčky. Obsahuje tedy výrazné prvky sebe-rozvoje a seberealizační.

Tento rys je rozšířen méně, objevuje se zhruba u čtvrtiny populace, výrazněji je však zastoupen ve volném čase při-

bližně u jedné desetiny obyvatel, tvořené hlavně studenty a lidmi s vyšším, především vysokoškolským vzděláním.

Třetí rys je vázán na ženskou roli v tradiční dělbě práce při zajišťování provozu domácnosti a spojuje v sobě vazbu na domácí prostředí s větší časovou zátěží péčí o domácnost (domácí práce a údržba domu či bytu, návštěvy příbuzných a známých). Je na jedné straně propojen s absencí výraznější orientace na společenské, politické či pracovní uplatnění a na vlastní záliby a koníčky, na druhé straně je ale podmíněn začleněním do stabilní sítě přátelských kontaktů hlavně v místě bydliště.

Jedná se o prakticky universální typ trávení volného času v celé populaci okresu, neboť profiluje volný čas nejméně třetí čtvrtin obyvatel. Obzvláště výrazně ovšem charakterizuje trávení volného času u žen, zejména těch, které jsou v domácnosti a pečují o malé děti.

Podprůměrně se naopak objevuje u mužů, lidí s vysokoškolským vzděláním a soukromníků.

Čtvrtý rys vyjadřuje silnou společenskou angažovanost (účast na schůzích, plnění dobrovolných funkcí, účast na brigádách v okolí). Tento rys, jenž je spojen se členstvím v zájmových organizacích, je výrazem politických, společenských a profesních ambicí a menším zájmem o různé záliby a koníčky. Souvisí také se začleněním do sítě neformálních sociálních vztahů hlavně v místě bydliště.

Ze všech identifikovaných rysů je tento rozšířen jednoznačně nejméně. Ve významnější míře se projevuje u méně než jedné desetiny populace, a to hlavně u lidí s vysokoškolským vzděláním, zejména ve střední generaci. Ve vyšší míře se objevuje i u soukromníků. Naopak nejčastěji chybí u nejmladší generace (do 24 let), žen v domácnosti a nezaměstnaných.

Pátý rys představuje tradiční (hlavně pro venkovskou populaci) prvek spojující zátěž individuální zemědělskou produkcí s religiozitou (práce v domácím hospodářství, návštěvy bohoslužeb, údržba domu). Je provázen absencí procesních či politických ambicí a připisováním menšího významu životní úrovni. Souvisí se začleněním do stabilní sítě přátelských vztahů a s úsilím o získání určité, formální či neformální autority.

Je poměrně dost rozšířený (přes polovinu populace), není jej však možné (především pokud jde o návštěvy bohoslužeb) již považovat za universální. Udržuje se především u nejstarších obyvatel (nad 64 let), kteří jsou ovdovělí. Podprůměrně se vyskytuje u nezaměstnaných a lidí s vysokoškolským vzděláním.

Šestý rys vyjadřuje spíše tradičnější a pasivnější formu relaxace vázanou na prostředí domácnosti (četba novin a časopisů, četba beletrie), spojenou ovšem se začleněním do stabilní, i když méně rozsáhlé sítě přátelských kontaktů mimo vlastní bydliště při absenci politických ambicí. Je ovšem vázán na zájem o vzdělání, na vyšší profesní ambice a na snahu věnovat se vlastním zálibám. Kromě převažující relaxace tedy v sobě nese i určitý sebezvývojový a seberealizační náboj.

Tento rys, na rozdíl od rysu předchozího, si stále udržuje universální charakter a významným způsobem se podílí na profilaci volného času u více než tří čtvrtin populace. O něco více je rozšířený u studentů či učňů a lidí s vyšším vzděláním, méně je rozšířený jen u lidí se základním vzděláním, žen v domácnosti a nezaměstnaných.

Sedmý rys vyjadřuje naopak spíše novější a aktivnější formu relaxace, která je také vázána na domácí prostředí, ne však tak jednoznačně (sledování televize, pěstování zálib a koníčků, účast na brigádách v okolí). Jeho uplatnění je podmíněno začleněním do stabilní sítě přátelských vztahů v místě bydliště nebo mimo ně na jedné straně a orientací na individuální zájmy a záliby na straně druhé.

Tento individualistický prvek je ovšem provázen, možná jako určitá kompenzace, zvýšenými politickými a společenskými ambicemi. Také tento rys je universální a typický pro více než čtyři pětiny obyvatelstva. Pouze u lidí s vysokoškolským vzděláním a u soukromníků se vyskytuje méně, zatímco výrazněji se uplatňuje u nezaměstnaných.

Posledním, osmým rysem je amatérská umělecká činnost, které se pravidelně věnuje méně než deset procent obyvatelstva. Jde především o soustředění na vlastní zájmy a záliby spojené s absencí trvalých přátelských vazeb. Tento rys je ovšem provázen vyššími profesními a

vzdělanostními ambicemi, takže vyjadřuje nikoliv jednostranné (pouze na záliby vázané), ale komplexnější sebezvývojové a seberealizační aspirace.

Vyskytuje se hlavně u části svobodných, nejmladších obyvatel, hlavně studentů a učňů, a v o něco menší míře u lidí s vysokoškolským vzděláním a nezaměstnaných.

Způsob využívání volných víkendů obyvateli břeclavského okresu je celkově poznamenán v první řadě trávením víkendů v místě bydliště. Více než polovina neopouští o víkendech místo bydliště prakticky nikdy, a to ani v létě. Častěji než jednou za měsíc tráví víkendy mimo bydliště v létě zhruba pětina a v zimě zhruba desetina populace.

Prvním charakteristickým rysem využívání víkendů je aktivní zábava převážně mimo prostředí domácnosti, nesusoucí znaky fyzického pohybu, sociálních kontaktů a nepracovní seberealizace (sport, procházky, výlety, návštěvy restaurace, kina, tanečních zábav, pěstování amatérské zájmové činnosti a dalších zálib). Tento rys je spojen s připisováním velkého významu vlastním zájmům a zálibám a s úsilím získání vyššího vzdělání či kvalifikace. Souvisí také s intenzivním začleněním do rozsáhlejší sítě neformálních sociálních kontaktů v místě bydliště i mimo ně.

Jde o rys je poměrně značně rozšířený, ne však universální. Objevuje se zhruba u poloviny obyvatel, typický je ale zejména pro nejmladší věkové skupiny (do 34 a hlavně do 24 let), svobodné a lidi s vyšším vzděláním. Naopak chybí u nejstarších (hlavně nad 65 let) a ovdovělých lidí a také u lidí se základním vzděláním.

Druhý rys trávení víkendů je vázán na prostředí domácnosti a obsahuje kombinaci pasivní relaxace s různými domácími pracovními povinnostmi (odpočinek doma, práce v domácnosti či domácím hospodářství, návštěvy příbuzných a známých). Vyjadřuje menší zájem o pracovní, společenské i politické uplatnění a rovněž absenci vlastních zájmů a koníčků.

Tento tradiční rys je možné považovat za universální charakteristiku populace okresu, objevující se u více než čtyř pětin obyvatel. Méně se objevuje pouze u nejmladších (do 24 let) a svobodných obyvatel.

Třetí rys trávení víkendů vyjadřuje přesah pracovních a výdělečných činností do volného času (práce v zaměstnání, vlastní podnikání), který je výrazem jeho ekonomizace, především však silných profesionálních či podnikatelských aspirací a politických a společenských ambicí.

Tento rys se objevuje zhruba u čtvrtiny populace. Především jde o lidi ve střední generaci (35 až 44 let), kteří mají vyšší než základní vzdělání. Logicky chybí u lidí v důchodovém věku.

Prvním rysem charakterizujícím využívání dovolené je u populace břeclavského okresu pasivní relaxace spojená s různými domácími pracovními povinnostmi, oboje vázané na prostředí domácnosti (odpočinek doma, návštěvy příbuzných a známých, práce v domácím hospodářství). Tento rys vyjadřuje absenci výraznějších profesních, politických či společenských ambicí a je podmíněn začleněním do alespoň minimální sítě neformálních dlouhodobých sociálních kontaktů v místě bydliště či jinde.

Jedná se o rys univerzální, vyskytující se u tří čtvrtin populace. O něco méně se vyskytuje jen svobodných a rozvedených lidí.

Druhým rysem trávení dovolené je cestování, ať již individuální nebo prostřednictvím zájezdů s cestovními kancelářemi. Tento rys je spojen jednak se špičkovými profesními či podnikatelskými aspiracemi provázenými kladením důrazu na vzdělání a společenské postavení, jednak s připisováním důležitosti vlastním zájmům a koníčkům a také dovolené.

Tento rys je specifický pro menší část populace, zejména pro nejmladší (do 24 let) a svobodné lidi a lidi s vyšším, hlavně vysokoškolským vzděláním. Naopak nejméně se objevuje u nejstarších (nad 64 let) a ovdovělých lidí a lidí se základním vzděláním.

Třetí charakteristický rys využívání dovolené indikuje výraznou ekonomizaci volného času připadajícího na dovolenou (stavba nebo oprava domu či chaty, výdělečná činnost, práce v domácím hospodářství). Vzhledem k tomu, že se objevuje především u lidí se silnými pracovními či podnikatelskými aspiracemi a s politickými a společenskými ambicemi, kteří přikládají velký význam svým zájmům a zálibám, jde zřejmě o projev jednorázové

kumulace uvedených činností, kterým se nemohou nebo nechťejí věnovat permanentně v průběhu roku, do jednoho uceleného období.

Tento rys se ve významnější míře objevuje u přibližně jedné čtvrtiny obyvatelstva, spíše však mužů, a to bez ohledu na dosažené vzdělání a (s výjimkou lidí nad 64 let, u nichž se vyskytuje méně) věku.

Čtvrtý rys trávení dovolené představuje dlouhodobější pobyt jinde než v místě bydliště (podniková rekreace, pobyt na chatě či chalupě), který je výrazem připisování velkého významu dovolené a relaxaci.

Tento rys charakterizuje trávení dovolené asi u jedné čtvrtiny populace, především lidí s vyšším (středním a vysokoškolským) vzděláním, zatímco u lidí se základním vzděláním se objevuje méně.

Celkově ve volném čase obyvatel břeclavského okresu jasně převažují prvky tradičního životního stylu, jemuž dominuje starost o domácí hospodářství a provoz domácnosti s pasivní relaxací v domácím prostředí, obohaceného v posledních desetiletích o sledování televize, pěstování různých zálib a účast na brigádách v okolí bydliště. Zřejmě nejtradičnější rys venkovského životního stylu, tj. kombinace permanentní těžké fyzické práce s vysokou religionitou, se však již zjevně z života obyvatel břeclavského okresu postupně vytrácí.

Vedle stále pevně zafixovaných tradičních prvků se ve volném čase populace břeclavského okresu výrazně prosazují prvky inovace a modernizace, reprezentované aktivní relaxací a zábavou spojenou s intenzivní účastí na místním společenském a kulturním čtení a určitými profesními seberealizačními zájmy.

V mnohem menší, i když patrně míře se ve volném čase obyvatel břeclavského okresu udržují nebo nově objevují i některé další, více méně progresivní prvky. Jde o prvky, jež jsou na jedné straně výrazem silných seberealizačních a seberozvojových ambicí, profesionálních aspirací a společenské a politické angažovanosti, a na druhé straně představují moderní, aktivnější a aspirativnější formy relaxace, jako je umělecká percepce, cestování a delší pobyt mimo místo bydliště. Tyto prvky, jakkoliv jsou

patrné, se ovšem stále vyskytují spíše výjimečně.

Podstatné je, že všechny tyto charakteristiky platí prakticky pro celý břeclavský okres. Mezi jednotlivými zkoumanými lokalitami se objevují dílčí, ne příliš významné odchylky. Jediný významnější rozdíl spočívá v nižším výskytu tradičních venkovských prvků trávení volného času (práce v domácím hospodářství a účast na bohoslužbách) obyvatel dvou větších zkoumaných měst, t.j. Břeclavi a Mikulova, oproti ostatním, spíše venkovským lokalitám. Z hlediska životního stylu obyvatel, nebo alespoň té jeho části, která souvisí s trávením volného času, je možné celý břeclavský okres považovat za silně homogenní.

Pokud jde o mechanismy udržování tradičních prvků životního stylu a zdroje jeho inovací, nelze je proto zřejmě spatřovat ani tak v nějakých specifických lokálních kulturních ohniscích, jako spíše v některých sociálních skupinách a jejich specifických subkulturách.

Zcela podle očekávání, tradiční prvky životního stylu v koncentrované podobě udržují především nejstarší lidé a lidé s nejnižším vzděláním, zatímco nejméně se na jejich uchovávání podílejí nejmladší lidé a lidé s nejvyšším vzděláním.

Nositeli inovací a progresivních prvků v životním stylu jsou právě a nejmladší a nejvzdělanější lidé. Specifikum životního stylu u nejmladších spočívá v orientaci na aktivní relaxaci a zábavu spojenou s účastí na společenském a kulturním životě. Jde tedy o krystalizaci relativně nových vzorů trávení volného času ve velké míře podmíněných absencí přílišné zátěže pracovními a rodinnými povinnostmi. Jedná se ovšem v prvé řadě o projev subkultury vázané na příslušnou fázi životního cyklu, kterou velká část lidí po přechodu do dalších fázích (založení rodiny) opouští. Proto nelze počítat s tím, že v dohledné době začnou tyto prvky v důsledku generační vlny inovací životnímu stylu celé populace okresu dominovat.

Specifikum životního stylu lidí s nejvyšším vzděláním spočívá ve značných seberozvojových a seberealizačních aspiracích, intenzivní společenské a politické angažovanosti, přenášení (i když mnohem méně frekventované) účasti na společenském a kulturním životě i do pozdějších fází životního cyklu a také preference relaxačních funkcí dovolené.

Vzhledem k silné vazbě všech těchto prvků na vyšší, především vysokoškolské vzdělání, lze do budoucnosti počítat s jejich stabilizací a mírným rozšiřováním, pokud tento trend nebude narušen imigračním nebo emigračním pohybem obyvatelstva okresu.

Další významnou třídou kulturních jevů, která de facto představuje klíč k pochopení specifiky zkoumané kultury, je svět tzv. artefaktů - materiálních předmětů, které byly zhotoveny, nebo modifikovány lidskou činností v souladu s normami určité kultury. Jako produkty cílevědomé lidské činnosti představují materiální bázi kultury a vnější rámec, který specifickým způsobem limituje, determinuje a stimuluje životní styl (ekonomické chování, trávení volného času aj.) a zrcadlí naplnění hodnotových orientací (potřeb, zájmů, postojů a preferencí) členů určité společnosti. Při studiu kultury určité lokality není přirozeně možné zachytit jednotlivé artefakty a jejich konfigurace ve vší komplexnosti, ale je nezbytné provést jejich výběr takovým způsobem, aby empirický výzkum odhalil typické rysy zkoumané kultury. Z tohoto hlediska byl akcent výzkumu kladen na následující třídy kulturních artefaktů:

1. Finanční prostředky umožňující uspokojovat každodenní životní potřeby a realizovat představy o životním stylu - reálný příjem obyvatel regionu.
2. Obydlí (obytný sektor), kterým respondenti disponují - svět reálných bytových možností, který zrcadlí skutečný stav uspokojení jedné ze základních existenciálních potřeb člověka.
3. Vybavenost domácností - svět osobních předmětů, kterými se obklopujeme, abychom uspokojili jak potřeby základní, tak potřeby a zájmy, které překračují kruh každodenních existenciálních starostí.
4. Kulturní instituce zajišťující společenské uspokojování sociokulturních potřeb. Smyslem výzkumu artefaktů jako jedné ze základních dimenzí lidské kultury je postihnout skrytou "gramatiku kultury", která je

za světem materiálních předmětů skrytá - hodnoty, normy a pravidla, které sdílí členové dané společnosti. V tomto smyslu je nezbytné postihnout specifikum výskytu artefaktů ve vztahu k regionu jako celku, k místním lokalitám i subkulturám, pro které jsou typické. Vše totiž nasvědčuje tomu, že příjem obyvatelstva, možnosti bydlení a způsob vybavení věcmi každodenní potřeby odráží skryté premisy, normy a pravidla (kulturní regulativy), které jsou typické pro zkoumanou společnost.

Východiskem šetření v této oblasti byla analýza finančních možností obyvatelstva zkoumaného regionu. Vycházeli jsme přitom z předpokladu, že množství finančních prostředků, jimiž respondenti disponují, odráží reálné možnosti a limity životního způsobu různých věkových, vzdělanostních, etnických a subkulturních složek obyvatelstva. Příjem obyvatelstva navíc představuje prostředek kumulace materiálních statků, je legitimním transferem, který spojuje pracovní výkon a schopnost vydělat peníze se spotřebou.

Takřka jedna třetina zkoumaného vzorku obyvatelstva regionu uvedla čistý měsíční příjem rodiny v hladině 4000 - 6000 Kč, dalších 40% se pohybuje v pásmu 6000 - 10000 Kč. Obecně je možné konstatovat, že převážná část obyvatel břeclavského okresu svými příjmy pokrývá pásmo od 2000 do 10000 Kč. Pouze 1,6% dotazovaných uvedlo nižší příjem než 2000 (nejvyšší procento - 5% bylo zjištěno v Mikulově) a necelá 3% respondentů přiznává příjem nad 18 tisíc (nejvyšší procento - 5% bylo zjištěno v Lanžhotě).

Druhou zásadní oblastí výzkumu byla analýza bytových možností respondentů respektive zachycení reálného stavu obytného sektoru, kterým disponují. Byty dnes představují jeden ze základních rozměrů sociálních, kulturních i finančních možností člověka v moderní společnosti i významnou determinantu jeho životního stylu.

Převažující část obyvatelstva okresu (85%) disponuje byty 2+1 až 4+1. Nejvíce jsou zastoupeni uživatelé bytů 3+1 (30%). Z hlediska typologie bydlení disponují tři čtvrtiny respondentů rodinným domem a asi 20% je uživateli většího bytového domu.

Třetí oblastí artefaktů, která byla předmětem empirického šetření, byla vy-

bavenost domácností, která odráží univerzální, méně typické a specifické a zvláštní preference v uspokojování primárních a sekundárních potřeb, zájmů a aspirací obyvatel okresu. Z tohoto hlediska je pro okres Břeclav charakteristické následující rozložení univerzálních, specifických a zvláštních kulturních artefaktů:

1. Mezi univerzální předměty, které jsou zastoupeny ve většině domácností, patří vysavač (97%), šicí stroj (85%), barevná

televize (84%), zahrádka (83%), mraznička nebo mrazák (80%) a magnetofon (77%).

2. Mezi méně typické a ne univerzálně rozšířené předměty patří automatické věci.

3. (62%), užitková zvířata (62%), automobil (59%), ovocný sad, vinice (43%), pole a louka (39%), hudební nástroj (38%), knihovna s více než 300 knihami (36%), sklep na víno (34%), zařízení dílna (32%), přívěs a sekačka na trávu (24%).

4. Za specifické a zvláštní je možné považovat výskyt takových artefaktů, jako je příjem televize ze satelitu (19%), originální umělecké dílo (18%), malotraktor (17%), pletací stroj (11%), chata (9%), osobní počítač (7%).

Z tohoto rozložení je zřejmý nárůst tendence k racionálně účelovému jednání, které se odráží zejména v utilitárním charakteru preferovaných artefaktů dominujících v domácnostech (vysavač, šicí stroj, mraznička, televize, dílna aj.). Významnou roli v orientaci a preferencích v této oblasti zřejmě sehrává také síla tradice, zejména jednání založené na vazbě k půdě - zemědělství, vinařství. Menší zastoupení mají předměty zrcadlící emotivně expresivní jednání (hudební nástroje, umělecké předměty) a kognitivní orientaci (osobní počítač, knihovna s více než 300 knihami).

Ze vzájemných korelací artefaktů je možné usuzovat na existenci několika základních dimenzí životního stylu obyvatel okresu. Modernizaci a ekonomizaci životního způsobu indikuje konfigurace artefaktů, jako jsou barevná televize, satelit, pračka, auto, magnetofon a mraznička. Tradiční styl života oproti tomu indikují

sad a vinice, vinný sklep, pole, traktor a přívěs. V rámci okresu je také možné vysledovat určitou tendenci k tradičnímu samozásobitelství vesnického typu, o kterém do jisté míry vypovídá vlastnictví šicího stroje, vysavače, domácích užitkových zvířat, zahrady, mrazničky a pletacího stroje. Poněkud jinou variantu životního stylu ovšem indikují korelace mezi takovými předměty, jako je knihovna, umělecká díla a hudební nástroje.

Výskyt této kulturní dimenze je zřejmě vázán na intelektuálně expresivní orientaci určité složky obyvatelstva okresu, v jejímž životním stylu nad konzumním životem převažuje kreativní postoj k životním hodnotám. Na životní styl spjatý spíše s hodnotami moderní než tradiční společnosti je také vázán výskyt artefaktů indukujících nárůst zájmu obyvatel okresu o aktivity volného času. Jedná se zejména o korelace mezi vlastnictvím rekreační chaty nebo chalupy, zahrady, uměleckého díla a automatické pračky.

Z této perspektivy je možné zasadit různé konfigurace artefaktů na dvě strany kontinua, které zrcadlí mezní body variant životního stylu daného regionu. Na jedné straně kontinua stojí různé modifikace přetrvávajícího tradičního životního stylu, který je spjat s hodnotami tvořivé, vysoce

profesionální zemědělské a vinařské práce. Na druhé straně kontinua je možné identifikovat stále více se prosazující racionálně účelový, spotřebně orientovaný životní styl, spjatý s anonymní prací v průmyslových podnicích a službách a konzumním trávením volného času, které je typické pro městské společnosti industriálního typu.

Specifickou třídou artefaktů představují kulturní instituce zajišťující uspokojování sociokulturních potřeb obyvatel dané lokality. Výsledky empirického šetření signalizují, že nejvyšší zájem obyvatel je koncentrován směrem ke kulturně rekreačním, sportovním a vzdělávacím zařízením. Za velmi důležité pro život obyvatel okresu označili respondenti takové instituce a zařízení, jako jsou sportovní areál, kino (89%), knihovna (86%), park (85%) a kluby (80%). Také postoje k této třídě artefaktů ilustrují obě výše identifikované tendence v životním stylu obyvatel okresu - zájem o hodnoty spjaté s modernizací, kvalitou života a konzumním trávením volného času (životní styl spjatý s moderní společností) i přetrvávající zájem o uchování tradičních hodnot a forem kulturního života především formou klubové činnosti.